

Budgetpropositionen för 2014

NATIONAL- EKONOMISKA FÖRENINGENS FÖRHANDLINGAR

2013-09-23

Sammanfattade och redigerade av Birgit Filppa, Karin Sirén och Elisabeth Gustafsson

Mårten Palme

På dagens möte hälsar vi finansminister Anders Borg välkommen för att hålla ett föredrag. Detta ska följas av en diskussion med tre opponenter. Den förste är Assar Lindbeck, Stockholms universitet. Den andre är Nils Gottfries från Uppsala universitet och sedan kommer Ann Öberg från Svenskt Näringsliv.

Innan vi sätter i gång med det har vi två föreningsärenden. Detta är ju ett föreningsmöte och det har väckts två föreningsfrågor från styrelsen. Den första handlar om att införa en mandatperiod för styrelseledamöter i Nationalekonomiska Föreningen. Perioden ska vara på tre år med möjlighet till förlängning med tre år.

Den andra frågan handlar om att införa en valberedning. Sammankallande för denna valberedning ska vara den avgående ordföranden.

Nu är det inte så dramatiskt att vi måste rösta om detta i kväll. Enligt stadgarna ska sådana stadgeförändringar tas upp på ett möte och sedan ska vi fatta beslut om dem på nästkommande möte. Den som är intresserad av att nagelfara stadgarna kan efter mötet hämta upptryckta stadgar här framme.

Vi ska alltså rösta om detta och fatta beslut på nästa möte. Nu har jag informerat om det.

Nu lämnar jag ordet till finansminister Anders Borg som ska presentera årets budgetproposition.

Anders Borg

Tack så hemskt mycket!

Sverige befinner sig i en mycket ut-

dragen internationell lågkonjunktur. Det är sjätte året i rad som regeringen lägger fram en budget i en miljö där världsekonomin präglas av efterdyningarna av finanskraschen 2008. Situationen är alltså besvärlig. IMF och andra internationella organisationer räknar fortfarande med att det är större risk för en svagare utveckling än att återhämtningen blir snabbare än väntat.

I denna miljö med relativt måttlig tillväxt ökar risken att arbetslösheten biter sig fast på en hög nivå. Mot den bakgrunden och givet att Sverige har bland de starkaste offentliga finanserna i Europa finns det goda skäl att stötta tillväxten och efterfrågan i ekonomin. Jag kommer att argumentera för att efterfrågestimulanser bör genomföras på ett sådant sätt att man varaktigt höjer produktionsförmågan och samtidigt värnar starka offentliga finanser.

Låt mig börja med Finansdepartementets prognos (tabell 1). Till att börja med ser vi en svag BNP-tillväxt på 1,2 procent för 2013 och 2,5 procent nästa år – detta mot bakgrund av att vi räknar med en svag internationell återhämtning. Nettoexporten landar nära noll både 2013 och 2014. Finansdepartementet räknar vidare med att investeringarna faller under 2013 och ökar relativt långsamt för att vara en återhämtning under 2014.

Den internationella konjunkturen är fortsatt svag. OECD har under sommaren reviderat ned sina tillväxtbedömningar både för eurozonen och USA. IMF har indikerat att man räknar med att även tillväxten i Asien blir svagare. Det är framför allt tillväxtprognosen för Indien som har reviderats ned.

Vi är alltså i en lång period av låg internationell aktivitet. I den miljön ska man också säga att även om huvudscenariot är en tillväxt på 1,2 respektive 2,5 procent – vilket inte är några höga tillväxttal – finns det tydliga nedåtris-

	2013	2014	2015
BNP	1,2 (1,2)	2,5 (2,2)	3,6 (3,6)
varav hushållens konsumtion	2,1 (2,2)	3,1 (2,8)	3,9 (3,7)
nettoexport	0,0 (-0,3)	0,0 (-0,1)	0,3 (0,4)
bruttoinvesteringar	-2,4 (0,9)	4,3 (4,0)	6,9 (6,6)
Produktivitet i näringslivet, kalenderkorrigerad	1,3 (1,3)	2,7 (2,4)	2,5 (2,9)
Arbetade timmar, kalenderkorrigerad	0,3 (0,2)	0,5 (0,3)	1,1 (0,7)
Sysselsättning	0,8 (0,2)	0,8 (-0,1)	1,0 (0,6)
Arbetslöshet (procent av arbetskraften)	8,2 (8,3)	8,1 (8,4)	7,8 (8,1)
KPI (årsgenomsnitt)	0,1 (0,5)	0,9 (1,2)	1,7 (1,8)
BNP-gap (procent)	-3,5 (-3,5)	-3,0 (-3,3)	-2,1 (-2,3)
Finansiellt sparande	-1,2 (-1,6)	-1,5 (-1,0)	-0,4 (0,0)
Stukturellt sparande	0,5 (0,4)	0,2 (0,9)	0,8 (1,3)
Konsoliderad bruttoskuld	41,9 (42,0)	42,6 (41,8)	41,2 (39,5)

Tabell 1
Finansdepartementets prognos
Prognosen i vårpropositionen för 2013
inom parantes

Källa: Finansdepartementet.

ker. De sammanhänger bl a med att vi i Europa har en del kvarstående politiska risker. Den politiska situationen i Italien är instabil. Vi har en begynnande diskussion om hur hållbar tillväxten i Frankrike är givet att man har rätt stora obalanser i kostnadssituationen där. Vid det informella Ekofinmötet för någon vecka sedan var det mer diskussioner om Frankrike och Italien än om Spanien och Grekland.

Om vi tittar på Sverige ser vi att exporten och investeringarna – som normalt sett driver en återhämtning – utvecklas förhållandevis svagt. Tillväxten drivs i stället i stor utsträckning av att vi har en inhemsk konsumtion som har visat sig vara relativt motståndskraftig i år och som tar lite bättre fart nästa år. Delvis beror detta naturligtvis på de åtgärder regeringen genomfört som stöttar disponibelinkomsterna.

Om man tittar på ekonomin i övrigt får man väl säga att en av de faktorer som har förvånat oss är att sysselsättningen under 2013 har utvecklats starkare än vad Finansdepartementet och andra prognosmakare hade räknat med. Det är

framför allt under våren och sommaren som det har kommit in starkare siffror. I början av året gick arbetslösheten upp lite högre än väntat vilket berodde på att arbetskraften utvecklades starkt. Inte minst var det många studenter som gick in i arbetskraften.

Sysselsättningsutvecklingen under helåret ser ut att bli starkare än vad Finansdepartementet räknat med. Men eftersom vi har en stark utveckling av arbetskraften i Sverige blir följderna att arbetslösheten ligger kvar på en relativt hög nivå. Prognosen är en arbetslöshet på runt 8 procent i år. Den kanske minskar något under 2014, men Finansdepartementet räknar med att den fortsatt ligger kvar på runt 8 procent.

Finansdepartementets bedömning är att resursutnyttjandet i Sverige är lågt, alltså att den potentiella produktionsförmågan är större än den som ekonomin *de facto* uppvisar och att arbetslösheten därmed skulle kunna sjunka ytterligare i Sverige utan att vi får ett kostnads- eller inflationstryck. Ytterligare ett argument för detta är naturligtvis att inflationen, särskilt den underlig-

Tabell 2
Prognosjämförelse-
tabell

Prognos	BNP-tillväxt			Arbetslöshet		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Finansdepartementet	1,2	2,5	3,6	8,2	8,1	7,8
Riksbanken (13-09-05)	1,2	2,7	3,6	8,1	7,9	7,2
Konjunkturinstitutet (13-08-28)	1,1	2,5	3,3*	8,0	7,8	7,5
OECD (13-05-29)	1,3*	2,5*		8,2	8,1	
EU-kommissionen (13-05-03)	1,5	2,5		8,3	8,1	
IMF (13-09-05)	1,1	2,3		8,2	7,8	
Nordea (13-09-04)	1,3	2,5	2,5	8,0	7,8	7,6
Handelsbanken (13-08-29)	1,4	2,9	2,7	8,1	8,3	8,0
Swedbank (13-08-27)	1,6	3,1	3,0	8,0	7,9	7,4
SEB (13-08-27)	1,2	2,6	3,2	8,1	8,0	7,5
Svenskt Näringsliv (13-06-18)	0,9	2,1		8,5	8,4	
LO (13-04-24)	1,2	2,1		8,3	8,4	

Anm: Prognosdatum inom parentes

* Kalenderkorrigerad

Källa: Finansdepartementet.

gande, under flera år gradvis har sjunkit och är låg i Sverige. Sverige har en av Europas lägsta prisutvecklingstakter. Det faktum att Sverige under en rätt lång period har haft en inflation som gradvis har gått ned är ett tecken på att det finns relativt stora lediga resurser på arbetsmarknaden.

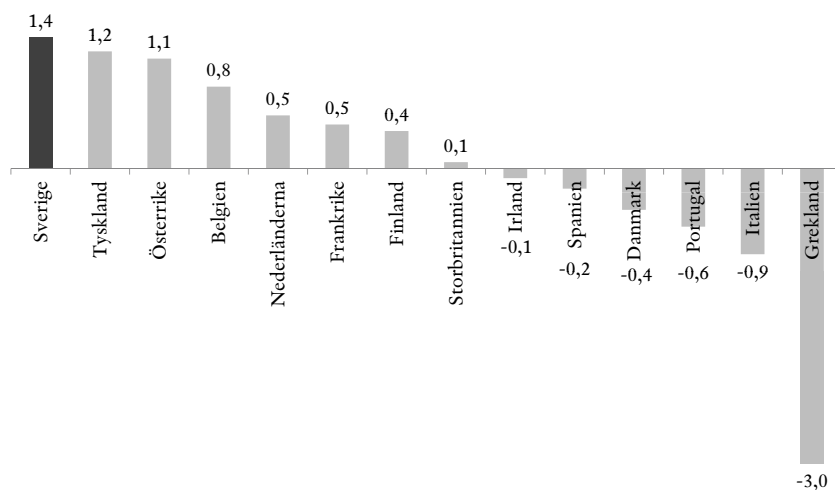
I den här miljön med relativt sett låg tillväxt, relativt hög arbetslöshet och stora lediga resurser finns det skäl att fundera på vad man ska göra. Om vi tittar på offentliga finanser landar Sverige på en prognos på strax över 1 procent i underskott i år och runt 1,5 procent nästa år för att sedan komma tillbaka upp mot balans 2016 och överskott 2017.

I detta läge tycker jag att det är logiskt att bedriva en expansiv politik. Det återspeglar sig i att det strukturella sparandet mellan 2013 och 2014 faktiskt minskar något.

Ytterligare ett argument för att vidta expansiva åtgärder är att Sverige har en låg statsskuld. Om man har stora lediga resurser och relativt hög arbetslöshet finns det helt enkelt inte skäl att amortera på skulden när skuldnivån i ut-

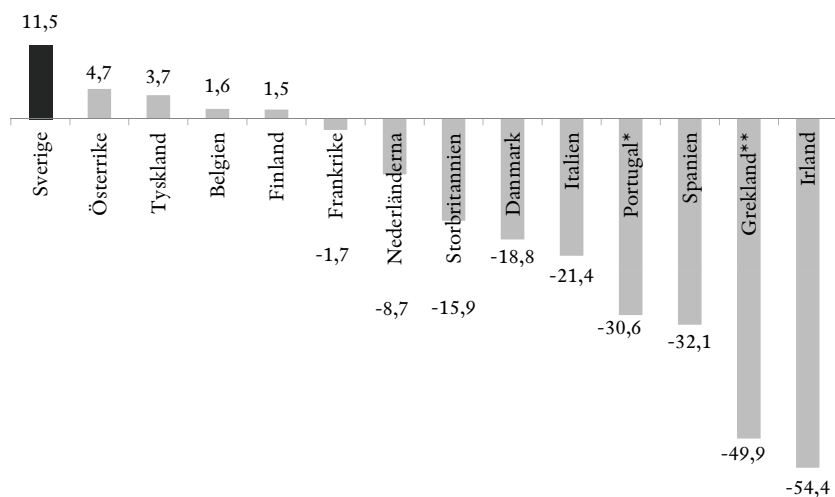
gångsläget måste bedömas som relativt rimlig och på en nivå som långsiktigt inte är problematisk. I den här miljön med en svag återhämtning, relativt hög arbetslöshet och en tillväxt som inte är tillräckligt stark för att driva en snabb sysselsättningsökning är det rimligt att använda finanspolitiken.

Eftersom vi har haft en diskussion om Finansdepartementets prognoser under senare år har vi gjort om prognosavsnitten i Finansplanen. Numera försöker vi hela tiden förhålla våra prognoser till andra prognosmakare, diskutera vilka faktorer som skiljer oss åt och därigenom se till att vi landar på ett sätt som är begripligt för både oss själva och för utomstående betraktare (tabell 2). Man kan se att Finansdepartementet i år ligger relativt nära genomsnittet och nästa år på genomsnittet för övriga prognosmakare. Sedan kan man se att vi tillsammans med Riksbanken och Konjunkturinstitutet kanske ligger något lite högre för 2015. Å andra sidan ligger Finansdepartementet på en arbetslöshet som är lite mer pessimistisk under 2013, 2014 och 2015, vilket delvis beror på att vi ser

Figur 1
Genomsnittlig BNP-tillväxt. Medelvärde 2007–12. Procent

Källa: EU-kommissionen.

Figur 2
Investeringar
Ackumulerad förändring av investeringar, i procent 2006–12

Källa: EU-kommissionen.

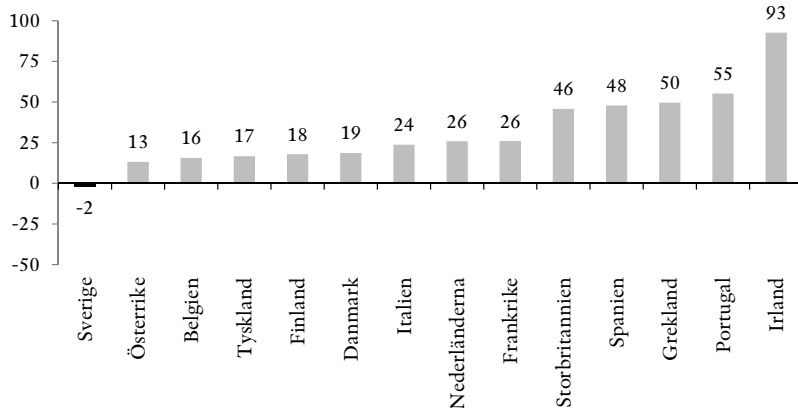
en lite starkare utveckling av arbetskraften och en något högre produktivitet än en del av de övriga bedömnarna.

Om man tar som utgångspunkt att det är ett dystert internationellt stämningssläge måste man konstatera att Sverige är ett av de länder som har klarat krisen bäst. Vi har gått igenom en av de längsta och mest hårdhänta internationella lågkonjunkturerna med ett hus som klarat sig relativt väl. Sverige har klarat en tillväxt som ligger högre än OECD-ländernas och EU-ländernas i genom-

snitt. En jämförelse med de länder som ser ut ungefär som vi – 14 av de rikaste länderna, dvs de 15 länder som var med i EU före 2004 minus Luxemburg – visar att Sverige haft något högre tillväxt än de andra länderna (se figur 1).

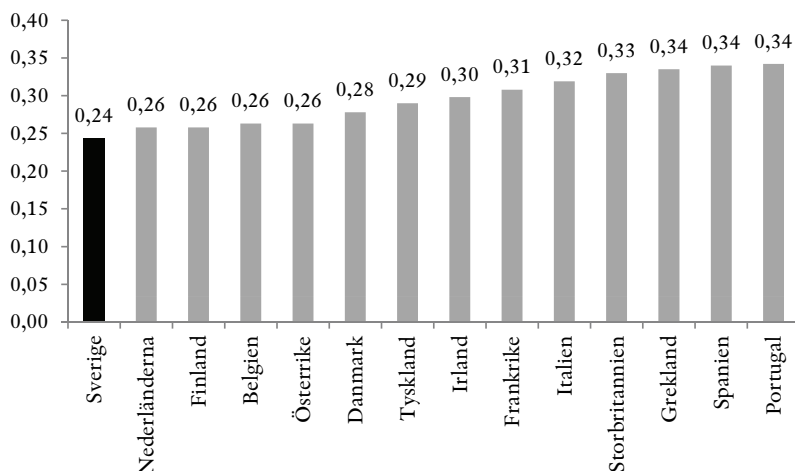
Lågkonjunkturer kan vara besvärliga genom att de sänker långsiktig produktionsförmåga på grund av alltför låga investeringar. Då kan det vara värt att notera att Sverige faktiskt har ökat sina investeringar också under krisåren (se figur 2). Till detta kommer att Sve-

Figur 3
Förändring, skuld
Förändring av den
offentliga sektorns
bruttoskuld 2007–12.
Procent av BNP

Källa: EU-kommissionen.

Figur 4
Inkomstskillnader.
Ginikoefficient,
inkomstår 2010

Källa: OECD.

rige har gått igenom krisen utan att ha haft någon kraftig ökning av den offentliga sektorns skuldsättning (se figur 3). Vi har bedrivit en expansiv politik under de värsta krisåren, men sedan har de offentliga finanserna återhämtat sig och vi har kommit tillbaka till små underskott i förhållande till vår tillväxt. Därför har vi kunnat klara av att ha en skuldsättning som har varit stabil. Sverige har inte heller upplevt någon kraftig ökning av inkomstskillnaderna under krisen. Det finns lite olika mått på det. Ett som man

ofta använder är ginikoefficienten och det måttet visar att inkomstskillnaderna i Sverige är fortsatt små (se figur 4).

Sverige har tillsammans med de nordeuropeiska länderna i stor utsträckning lyckats freda arbetsmarknaden från att utsättas för alltför stora skadeverkningar under krisen. Sverige ligger nu näst högst i sysselsättningsgrad i gruppen av EU-länder som liknar Sverige och har passerat Danmark, där sysselsättningen sjunkit under deras svåra kris. Sverige tillhör även ett av de län-

der som har klarat krisen med relativt måttliga ökning av arbetslösheten. Arbetslösheten är egentligen måttlig i Sverige om man bara skulle titta på kategorin över 25 år, alltså om man bortser från ungdomsarbetslösheten. Vi har också tillsammans med ett antal andra länder under dessa krisår kunnat se en ökad arbetskraft, vilket man får bedöma som både lite förvånande och väldigt positivt. Sverige har inte heller gjort detta till priset av att vi har låtit reallöneutvecklingen bli långsam, utan vi har klarat den relativt väl.

Utgångspunkten för den ekonomiska politiken är alltså att det går relativt väl i Sverige, men att vi har en del utmaningar. Utmaningarna är att vi har en utdragen internationell lågkonjunktur och en risk för att arbetslösheten biter sig fast på en hög nivå. Starka offentliga finanser skapar förutsättningar för en expansiv politik.

Sveriges relativa position är den kanske mest centrala utgångspunkten. Man ska driva en så expansiv politik som man kan i en kris utan att man långsiktigt skadar sitt förtroende och den styrka man har i de offentliga finanserna. Sverige, som har långsiktig trovärdighet, låg initial skuldnivå och lågt underskott, har frihetsgrader. Man kan illustrera detta och jämföra det med några länder (se figur 5 och 6).

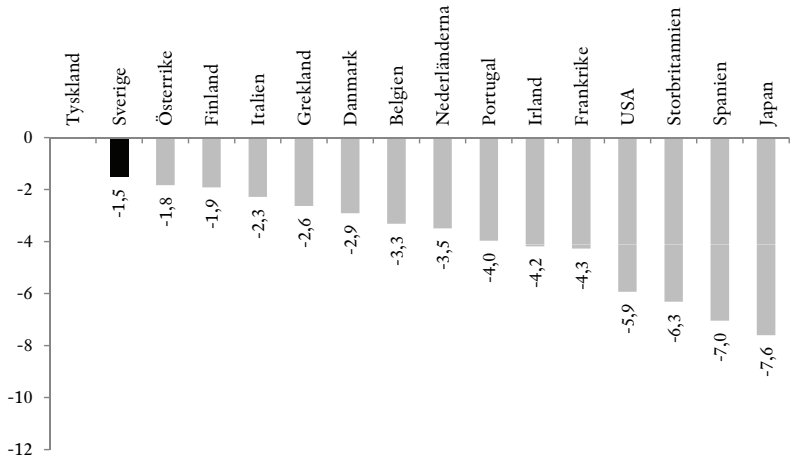
Många, inte minst IMF, säger att Tyskland borde föra en mer expansiv finanspolitik. Då ska man komma ihåg att Tyskland i dag visserligen har ett underskott som är mindre än Sveriges, men man har en skuldnivå som är nästan dubbelt så hög. Jag menar att om man är beredd att låta den tyska skulden gå upp från 80 till 90 eller 95 procent av BNP tar man nog i anspråk delar av det finanspolitiska manöverutrymme som bör hållas i beredskap som *backstop* för en europeisk bankunion eller för att säkra att man kan agera i andra euroländer.

Man skulle kunna tänka sig Danmark, som har lågskuld, som ett exempel på ett land som kan bedriva en expansiv finanspolitik. Men Danmark har ett nästan dubbelt så stort underskott som Sverige. Om man har ett budgetunderskott på 3 procent av BNP och sedan lägger på 0,5, 0,6 eller 0,7 procent av BNP i stimulansåtgärder blir det naturligtvis svårare att argumentera för en expansiv finanspolitik. Jag skulle inte säga att det är otänkbart, men det skulle vara svårare att argumentera hem.

Finland ligger på ett underskott som andel av BNP som är någon procentenhet högre än Sveriges och närmar sig 60 procent av BNP i statsskuld. De har valt att i stället strama åt den ekonomiska politiken i detta läge. Man kan väga för och emot. Det är klart att om man som Finland är utsatt för både en Nokiachock och en skogsindustrichock, som även vi i Sverige påverkas av, är det tufft att i detta läge behöva strama åt den ekonomiska politiken när man inte heller har en växelkurs att ta till. Samtidigt är det faktum att Sverige kan driva en expansiv politik beroende av att vi i Sverige har haft överskott och att vi försökt vara försiktiga.

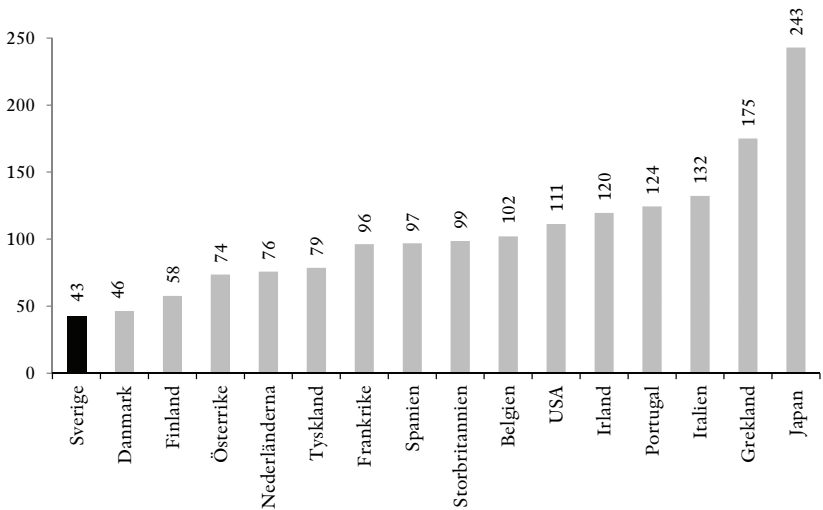
Sverige har alltså en relativt stark position och det finns goda skäl att använda den. Då kan man diskutera om vi ska genomföra åtgärder på utgifts- eller inkomstsidan av budgeten. Jag vill börja med utgiftssidan och göra några reflexioner kring den. Till att börja med har vi inte haft någon kraftig nedgång av offentliga utgifter i Sverige. Det är ibland lätt att få det intrycket när man följer diskussionerna i media. Vi ligger på ungefär 50 procent av BNP i offentliga utgifter. Det finns ett antal länder som har passerat Sverige. Bland annat har Norge, Finland och Frankrike i dag högre offentliga utgifter som andel av BNP. Men det har alltså inte skett någon dramatisk nedgång av offentliga utgifter

Figur 5
Finansiellt sparande
2014. Procent av BNP

Källa: Finansdepartementet (Sverige) respektive EU-kommissionens vårprognos 2013 (övriga).

Figur 6
Den offentliga sektorns
bruttoskuld
2014. Andel av BNP.
Procent

Källa: Finansdepartementet (Sverige) respektive EU-kommissionens vårprognos 2013 (övriga).

i Sverige. Sverige har bland de högsta sociala utgifterna av alla industriländer. Vi har också tillsammans med ett antal länder bland de högsta nivåerna för offentlig sysselsättning, alltså andel av arbetskraften som jobbar i den skattefinansierade välfärden.

Sverige har i utgångsläget en relativt omfattande och väl utbyggd offentlig sektor. Jag skulle säga att utmaningen

för Sverige och andra väl utbyggda välfärdsstater i en globaliserad värld med en åldrande befolkning snarast är att hålla igen på de offentliga utgifterna och omprioritera i förhållande till tillväxtutgifter, infrastruktur och forskning. Det är också nödvändigt att gradvis förstärka konkurrenskraften med skattepolitiken.

Det är inte realistiskt att ett välfärdsland med höga offentliga utgifter dra-

matiskt kan bygga ut sina socialförsäkringsutgifter och höja skatterna kraftigt. Jag tror att den realistiska vägen, som ju har präglats de senaste 20 åren av välfärdsdebatt i länder som Sverige, Nederländerna, Danmark och Tyskland, är att gradvis reformera och se till att ha kontroll över offentliga finanser och transfereringsutgifter för att kunna prioritera kärnuppgifterna inom t ex skola och infrastruktur, som är viktiga för tillväxten. Det är rätt viktigt att ha med sig det här som bakgrundsbild så att man inte får intrycket av att det är en nedmontering av det offentliga åtagandet som håller på att inträffa.

Det finns också skäl att diskutera kommunsektorn. Om man önskar en konjunkturstimulans skulle ett alternativ kunna vara att ge engångspengar till kommunsektorn. Det gjorde vi 2010 och det övervägde vi i samband med Greklands krisen 2012 men då valde vi att inte göra det. Vi hade en nedgång av den kommunfinansierade sysselsättningen med ungefär 15 000–20 000 mellan 2006 och 2010. Under 2012 återgick sysselsättningen till tidigare nivå och det är i dag ungefär 20 000 fler sysselsatta i den kommunala verksamheten än 2006. Antalet nyanmälda lediga platser i kommunsektorn ligger för närvarande på rekordnivåer. Det finns en styrka i den kommunala ekonomin just nu. Därför landade regeringen i bedömningen att det inte hade varit rimligt att t ex tillföra kommunsektorn ytterligare pengar, utan det valde vi bort.

Sedan måste man förstå hur utgiftstaken fungerar för att förstå varför det finns en begränsning för ytterligare utgifter. När vi fastställde utgiftstaket för 2014 var den ursprungliga budgeteringsmarginalen 60 miljarder kr. Sedan har den krympt för nästan varje budget- och vårproposition och är nu nere vid 16,3 miljarder. De av er som har gott minne minns att tio elva år tillbaka i

tiden hade vi ofta en situation där budgeteringsmarginalerna var väldigt små och man då under höstarna fick vidta olika åtgärder för att flytta och fördela utgifter. Det blev en hel del beslut som jag tror både skadade trovärdigheten och uppfattades som märkliga.

Därför har vi valt ordningen att vi ska ha ungefär 1 procent av de takbegränsade utgifterna i säkerhetsmarginal för innevarande budgetår och ungefär 1,5 procent av utgifterna i säkerhetsmarginal för nästkommande år. Då landade vi i att man bör gå in i budgetpropositionen för 2014 med en budgeteringsmarginal på ungefär 16 miljarder. Det är det som satt ramen för den senaste budgetförhandlingen. Man kan variera det 100 miljoner upp eller ned. Man kanske t o m hade kunnat använda en miljard eller två till utan att det hade gjort så mycket, men man kunde inte ha tagit 10 miljarder och man hade över huvud taget inte övervägt att ta 20 miljarder i anspråk. Det utrymme som fanns under utgiftstaket är nu i princip noll för 2014 om vi ska hålla på säkerhetsmarginalerna. Det är mycket begränsat för 2015 och relativt begränsat för 2016 och framåt.

Att budgeteringsmarginalen minskat beror på att det har fattats en hel del beslut om utgiftsreformer: Förra året lade regeringen t ex fram en budget som skulle stötta tillväxten och där huvuddelen av åtgärderna låg på utgiftssidan, 18,1 miljarder. Ackumulerat uppgår de beslutade utgiftsreformerna sedan budgettaket för 2014 fastställdes till sammanlagt 38 miljarder. Besluten i årets budget är strax över 3,1 miljarder, eftersom det i den här budgeten ligger en hel del åtgärder för att strama upp utgifter. Vi har reformerat läkemedelssystemet och frigjort ett antal hundra miljoner. Vi har reformerat ett antal andra delar där vi har kunnat frigöra resurser genom att helt enkelt omprioritera mellan olika offentliga utgifter. Det kanske inte är

så konstigt att tänka sig att om man har ungefär 2 000 miljarder i offentliga utgifter så kanske det går att omprioritera både en och två miljarder om man t ex vill prioritera utbildning framför olika transfereringssystem.

Det som dock har tagit det mesta av utrymmet under utgiftstaket i anspråk i den här budgeten, och som gjort att utgiftssidan har blivit så pass begränsad som den är i förhållande till vad vi planerade, är sjukpenningen. Tanken var att vi skulle landa på utgiftsreformer som kanske hade legat någonstans mellan 5 och 10 miljarder. Jämfört med vårpropositionen har dock sjukpenningen dragit i väg med 5 miljarder och sjuk- och aktivitetsersättning, dvs förtidspension, med ytterligare 700 miljoner. Totalt alltså ca 6 miljarder kr. Om ni tänker er att nettot på utgiftsförändringar i budgeten till följd av beslut är på 3 miljarder är det klart att 6 miljarder är en stor post. Det är den enskilt största förändringen på utgiftssidan i den här budgeten. Om man tittar framåt är de prognostiserade utgiftsförändringarna 10 miljarder i nivå mellan 2014 och 2017. Eftersom utgifterna i pensionssystemen nu börjar stiga är det pensioner, sjukförsäkring och förtidspensioner som ger rätt stora utgiftsökningar framåt. Vi har haft en ökningstakt av kostnaderna för sjukfrånvaro på 7 procent 2012 och 2013. Vi räknar med en motsvarande ökning även 2014 och Försäkringskassan har sagt att de tror att den sedan stannar av. Då ska man komma ihåg att 7 procents ökningstakt fördubblar nivån på tio år. Man kan alltså inte ha 7 procents ökningstakt i utgifterna för sjukförsäkring någon längre period.

Man kan säga att det har rimliga förklaringar. Vi ser t ex att fler anställs i offentlig sektor. Vi ser även att arbetade timmar i kommunerna stiger rätt kraftigt och då kanske man med en lite tryggare arbetsmarknad får en lite större

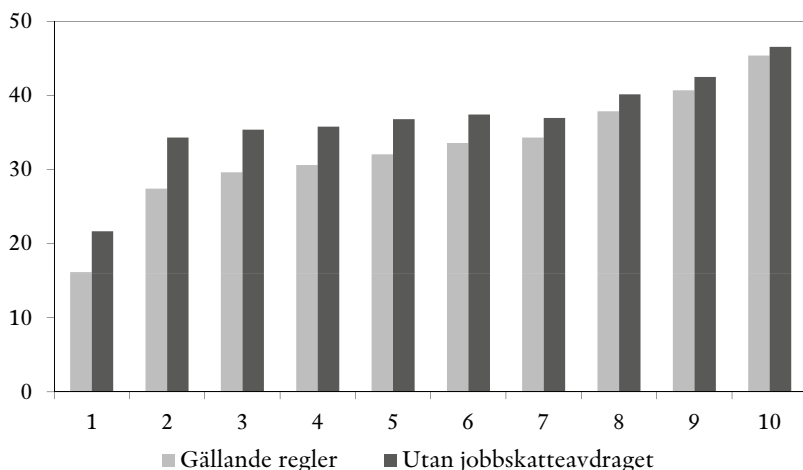
sjukfrånvaro. Det är fullt tänkbart. Det är i så fall en effekt som då gradvis kommer att dämpas. Det kan också bero på att det har skett en viss normförskjutning. Vi har haft ganska mycket offentlig debatt kring sjukskrivningar och förtidspensioner. Det kan naturligtvis också spela in.

Jag tror att det här är en fråga som vi har all anledning att följa noga. Som sagt tror jag att den stora utmaningen för en åldrad välfärdsstat som den svenska är att ha kontroll på transfereringssystemen. Man behöver mer offentliga utgifter när det gäller de tillväxt- och konkurrenskraftsfrämjande delarna i en ekonomi och då kan man inte låta transfereringarna dra i väg.

Jag ska inte säga så mycket om oppositionen, men givet att deras idé är att höja ersättningsnivåer, ta bort spärar och vidga transfereringssystemen är det rätt uppenbart att man riskerar att få besvärliga effekter på den långsiktiga kostnadsutvecklingen. Det tror jag vore förödande för vår kontroll över de offentliga finanserna, arbetslinjen och också hur vi ska prioritera inom offentliga utgifter.

Med detta sagt, vad bör man göra? Jag har alltså sagt att det finns ett utgiftstak som biter. Jag har sagt att det är en relativt god ordning i den kommunala ekonomin och jag har sagt att vi har en oroväckande utveckling på transfereringssystemen. Då finns det en del man kan göra när man ska utnyttja den starka positionen. Ett av de argument som vi har haft är att vi ska föra en politik som stöttar återhämtningen men som på lång sikt också är bra för tillväxten, som långsiktigt stärker vår produktionsförmåga och som långsiktigt ökar arbetsutbudet, humankapitalet och vår innovationskraft samtidigt som vi värnar sammanhållningen.

Då har vi landat i att vi nu ytterligare sänker marginaleffekterna i skattesyste-

Figur 7
Marginaleffekt vid
olika inkomstnivåer.
Procent

Källa: SCB/FASIT.

met. Det kallas jobbskatteavdrag, men i realiteten handlar det egentligen om att sänka margineffekterna för framför allt låg- och medelinkomsttagare. Vi kan konstatera att jobbskatteavdraget har haft en stor betydelse (se figur 7).

Om jobbskatteavdraget inte hade införts skulle ungefär 85 procent av alla i yrkesaktiv ålder ha en margineffekt på över 30 procent. Med jobbskatteavdraget är det nu i stället knappt 60 procent som har en margineffekt på över 30 procent. Var man på väg ur arbetslöshet och sjukskrivning var margineffekterna, eller tröskeeffekterna som de brukar benämnas, ofta runt 75–80 procent. Dessa tröskeeffekter har gått ned och de ligger nu någonstans mellan 65 och 70 procent.

Sverige har alltså fortfarande höga tröskeeffekter för att gå in på arbetsmarknaden vid lägre inkomster. Det finns mycket som tyder på att det är besvärligt med höga tröskeeffekter. Även efter dessa förändringar har Sverige förhållandevis höga marginalsatser för låga inkomster relativt övriga Norden. Vi ligger också högt för höga inkomster, medan marginalsatserna

för genomsnittliga inkomster ligger mer i linje med OECD och EU-snittet. Det är inte helt oproblemiskt med de höga margineffekterna. Förmodligen är de besvärliga vid höga inkomster i produktivitetshänseende när det gäller utbildningspremie, kreativitet osv, men när det gäller arbetskraftsdeltagande kanske det just är margineffekterna på de låga inkomsterna som är mest kostsamma. Vi ser att tax Earned Income Tax Credit har rätt stora sysselsättningseffekter i länder som Storbritannien och USA. Det kan vara värt att påpeka att det är länder där beskattningen redan är väsentligt lägre än i Sverige. Kan man där hitta rätt stora effekter tror jag att Sverige befinner sig rätt långt ifrån den punkt där effekterna av skattelättnaderna för låg- och medelinkomsttagare är avtagande.

Regeringen föreslår i budgeten åtgärder brett för att stärka hushållen. Regeringens förslag förstärker inkomsterna för vanliga människor för att stötta återhämtningen och samtidigt klara sammanhållningen. Regeringen vidtar åtgärder för pensionärer då vi sänker skatten, det tycker jag är en viktig välfärdssatsning. Vi tar bort arbetslöshets-

avgiften utifrån att vi annars inte skulle kunna föra samtalen med parterna inom ramen för trepartssamtalen vidare. Vi tror att arbetsmarknaden behöver bli mer flexibel och då måste vi göra insatser som gör att fack och arbetsgivare kan föra sina samtal framåt.

Regeringen föreslår också en förstärkning av bostadsbidraget. Det är fördelningspolitiskt relativt träffsäkert och det har inte riktigt så negativa effekter på marginalskattesidan som en del andra åtgärder kunde ha.

Regeringen vill också brett underlätta övergången från skola till arbete. Yrkesintroduktionsanställningarna är ett system som fack och arbetsgivare har förhandlat fram. Det innebär att unga människor utan yrkeserfarenhet ska kunna anställas under två år där introduktion och utbildning kombineras med arbete. Lönen sätts till 75 procent av nivån i kollektivavtalet och 25 procent av tiden ska gå till utbildning och introduktion. Till detta lägger regeringen att arbetsgivaravgifterna tas bort under en tolv månadersperiod. Det betyder att kostnaden för att anställa en ung människa sänks. Vid exempelvis en lön på 18 000 innebär det en reduktion på 10 000 kr i månaden. Då är vi nere på nästan lika låga kostnader för att anställa någon som saknar yrkeserfarenhet som i det tyska lärlingssystemet.

Argumentet för ett system med yrkesintroduktion bygger – som Nils Gottfries visade inför Långtidsutredningen 2010 – på att det kan vara så att introduktionslönekostnaderna på vissa delar av arbetsmarknaden är väl höga. Därför har vi tillsammans med fack och arbetsgivare talat om detta under ett antal år och nu kommer vi med ett system som gör att kostnaden går ned rätt kraftigt. Vi bygger också ut lärlingssystemet i ett försök att vidga arbetsmarknaden.

Vi gör en förskjutning av socialavgifterna för unga. Vi har haft en lättnad

där vi halverat socialavgifterna för alla under 26. Nu koncentrerar vi den till de lägre åldersgrupperna, under 23 år, och så finansierar vi det genom att ta bort nedsättningen för det översta året dvs vi tror att det kan ha en positiv effekt därför att det kan vara så att dödviktskostnaderna är något högre i de äldre åldersgrupperna. Genom att koncentrera detta till de äldre då man etablerar sig efter gymnasieutbildning kan vi få en större sysselsättningseffekt.

Vi gör en del förändringar i introduktionen för invandrare, där vi tar bort en del marginaeffekter genom att man inte trappar av en del av bostadsstöden och etableringsersättningarna. Vi förlänger också i praktiken den period under vilken man kan få etableringsersättning.

På kunskapsdelen är det ett paket som stärker lärarnas ställning. *Dagens Industri* hade nyheten att ”supervinnaren” i budgeten var lärare. Det är riktigt. Är man en lärare som kvalificerar till en förstelärartjänst eller lektorstjänst blir det ett lönetillägg på 5 000 respektive 10 000 kr i månaden. Det är alltså den grupp som får de enskilt största förbättringarna i budgeten – de som får möjlighet att bli förstelärare eller lektorer. Den gruppen vidgas nu. Vi kommer att komma upp till mellan 16 000 och 17 000 lärare som omfattas av karriärlärartjänsterna och lektorstjänsterna. Det innebär att ungefär var sjätte lärare som har lärarlegitimation kommer att kunna få ta del av det här systemet. Jag tror att det i många gymnasieskolor t o m kommer att vara fler än så när systemet är fullt utbyggt. Det är alltså en rätt kraftig lönestimulans för lärare.

Regeringen vill öka undervisningstiden i matematik. Vi har redan lagt in en mattetimme i veckan vid årskurserna 1 till 3. Vi går vidare och gör det i årskurserna 4 till 6 fr o m hösten 2016. Det behöver säkert göras ännu mer eftersom

det är matten som i hög utsträckning gör att eleverna inte klarar att få fullständiga betyg i nian. Det är matten som gör att många inte klarar gymnasiestudierna. Sverige har relativt lite matteundervisning jämfört med många andra länder och skulle förmodligen behöva bygga upp den under ett antal år framåt.

Regeringen föreslår vidare en ökning av undervisningen i svenska med tre timmar i veckan för alla nyanlända elever. Tre timmar i veckan är en rätt substantiell ökning. Idén med att lägga mer resurser på detta är att alla som kommer hit snabbt ska få en kompensation för att de naturligtvis har bristande språkkunskaper. Det är ett första steg. Vi hade tidigare infört det i årskurserna 6 till 9 och vi gör det nu i årskurserna 1 till 5. Därmed har vi i hela grundskolan en kraftig utbyggnad av svenskundervisningen för nyanlända elever.

Regeringen har naturligtvis skäl att fundera över hur förutsättningarna för forskning och utveckling ska förbättras. Vi har sedan tidigare genomfört viktiga reformer som sänkt bolagsskatt, expertskatt och annat. Vi ökade resurserna till forskning kraftigt förra året i samband med forskningspropositionen och nu lägger vi till ett FoU-avdrag som Företagsskattekommittén har konstruerat och som vi tror kan ha en viss effekt framför allt för de mindre företagen, som annars kan ha en del bekymmer med att finansiera just forskning och utveckling.

Det här är den samlade reformandagan. Regeringens avsikt är att föra en ansvarsfull ekonomisk politik där Sverige kommer tillbaka till balans och överskott snabbare än de flesta andra europeiska länder och där vi använder vår styrka. Styrkan i de offentliga finanserna är till för att sättas i arbete. Vi försöker genomföra åtgärder som både ökar utbudet lite grann och förstärker efterfrågan. På det sättet ska man kunna få en

något bättre sysselsättnings- och arbetslöshetsutveckling. Regeringen föreslår vissa riktade och prioriterade satsningar på kunskapsidan och vi försöker via bostadsbidrag, åtgärder för pensionärer och förändrade a-kasseavgifter att klara sammanhållningen.

Att säkra sammanhållningen i samhället är centralt för regeringen. Arbetslinjen är en nyckelåtgärd för sammanhållning. Valfärd handlar om mycket mer än inkomstfördelning. Kärnan i en bra valfärd, inte minst att man upplever att man har en bra valfärd, är att man arbetar. Människor upplever en tillfredsställelse av eget arbete och man får en mycket bättre långsiktig välfärdsutveckling om man är i arbete. Därför är arbetslinjen en helt central del i att klara en långsiktig välfärdsbevarande politik. Där klarar sig Sverige i relativa termer väldigt bra. Enligt de OECD-mått som finns på inkomstfördelning, justerad för att vi i Sverige tillhandahåller väldigt mycket välfärdstjänster som vård, omsorg och utbildning, klarar sig Sverige mycket bra.

Vad som är kanske ännu viktigare är den del av befolkningen som har låg materiell standard – mätt i om man har råd med hyran, oväntade utgifter osv. Det var 2011 en grupp på 1,2 procent av befolkningen och det har skett en nedgång i denna grups andel av befolkningen, också under krisåren. Det är även sant när det gäller barnfamiljerna. Vi i Sverige har kunnat minska andelen som lever med låg materiell standard och kunnat hålla ihop inkomstutvecklingen genom att kombinera en politik med keynesianska drag där vi stöttar efterfrågan med en politik där vi gör viktiga långsiktiga tillväxtreformer och försöker upprätthålla ansvarsfulla offentliga finanser.

Mårten Palme

Tack! Då lämnar vi ordet till vår förste opponent, som är Assar Lindbeck.

Assar Lindbeck

Jag tillhör den grupp av nationalekonomer som inte kastade ut den keynesianska baby'n med badvattnet. Jag menar att det finns starka skäl att bedriva en aktiv finanspolitik för att stabilisera konjunkturer och sysselsättning. Jag är glad att även Anders Borg anslutit sig till keynesianismen efter att ha varit lite försiktig på den punkten under sina tidigare rapporter. Det är det som kallas *On-The-Job Learning*.

Möjligen kan man säga att det hade funnits goda skäl att driva en expansiv finanspolitik redan ett par år tidigare, men bättre sent än aldrig. Sedan är det ingen slump att man blir klokare just under ett valår.

Vad man kan kritisera finanspolitiken för är eventuellt sammansättningen på stimulanserna. Vad man nu gör är att stimulera privat konsumtion. Själv har jag ingen invändning mot det. Det är möjligen svårt att bedriva konjunkturpolitik med infrastrukturinvesteringar. Då måste man ha ett längre perspektiv och det skapar trögrörlighet. Detsamma gäller för att bedriva konjunkturpolitik med variationer i offentlig sysselsättning. Det fungerar inte heller. Man kan inte avskeda folk under en högkonjunktur därför att de anställdes under en lågkonjunktur.

Jag har alltså ingen invändning mot att man satsar på konsumtionsstimulanser i dagens situation.

En av de metoder som används är jobbskatteavdraget. Metoden är en import från den amerikanska och engelska historien i syfte att öka arbetsutbudet. Jobbskatteavdraget är intressant på det viset att det påverkar både utbud och efterfrågan samtidigt. Det blir mer lönande att arbeta med jobbskatteavdrag, men samtidigt höjer det de disponibla inkomsterna hos dem som jobbar, så det blir även en keynesiansk efterfrågeeffekt. Därför passar jobbskatteavdrag

välldigt bra i situationer då det finns outnyttjad kapacitet.

Vi kan naturligtvis diskutera hur långt man ska gå. Första, andra, tredje, fjärde och femte jobbskatteavdraget – ska det bli ett sjätte? Vad är det som sätter gränsen? Jo, det är att jobbskatteavdraget naturligtvis minskar de relativa ersättningsnivåerna i socialförsäkringssystemen. Det blir mindre och mindre inkomsttrygghet i systemet ju fler jobbskatteavdrag som finns. Ersättningen i förhållande till lön sjunker.

Därför tycker jag att det finns skäl för en principdiskussion om hur långt man ska gå med jobbskatteavdrag. Gränsen måste ligga där man tycker att inkomstskyddet blir för svagt när folk drabbas av olika slag av inkomstbortfall under livet.

En annan fråga är överskottsmålet i budgeten. Överskottsmålet tillkom på 1990-talet med ett uttalat syfte. Statskulden var alldeles för hög, över 70 procent. Genom budgetöverskott skulle man snabbt kunna få ned statsskuldens andel av BNP. Det var också den s k Lindbeckkommissionens förslag. Man skulle ha överskott över ett antal år för att få ned statsskulden.

Nu sades det i propositionerna under 1990-talet att det här var ett tillfälligt instrument. Tio år var lagom för att få ned statsskulden, tyckte man. Men då uppstår ett fenomen som är väldigt vanligt i politiken: Man använder ett visst medel för att nå ett visst mål och när man nått målet fortsätter man med medlet men hittar på nya mål. Det är det politiska livets dynamik.

Vilka mål kom man då på? Jo, ett är att framtida generationer kommer att utsättas för påfrestningar av olika slag, exempelvis genom att det blir många gamla att ta hand om. Då ska vi hjälpa framtida medborgare att finansiera den offentliga verksamheten i framtiden. Men framtida generationer kommer att bli flera gånger så rika som vi. Varför

måste vi hjälpa dem? Om vi ska hjälpa dem – är det då självklart att vi ska hjälpa dem med ännu lägre statsskuld? De kanske i stället skulle föredra att de föds med en god infrastruktur och en välutbildad arbetskraft. Det är inte någon självklarhet att överskotts målet plötsligt ska vara till för att hjälpa framtida generationer att arva en ännu mindre statsskuld än vi har i dag.

Ett annat skäl som kommit upp är att det kan uppstå nya bankkriser som kan leda till påfrestningar för statsfinanserna. Det är alldeles sant; det har vi sett i många länder.

Men det första man bör inrikta sig på är naturligtvis att finna andra vägar, nämligen olika typer av kapitaltäckningskrav och andra åtgärder.

Min allmänna inställning är att det går att bedriva keynesiansk efterfrågestimulans i lågkonjunkturer även vid ett överskotts mål. Men då måste man ta i kraftigare med skärpningar av politiken i högkonjunkturer. Men jag tycker att om man har fått ned statsskulden till 40 procent, där vi ligger nu, så är det en ganska rimlig nivå. Jag skulle förorda att man övergår till Gunnar Myrdals gamla tes från 1930-talet om en balanserad budget över konjunkturcykeln. Jag tycker att överskotts målet har fyllt en stor uppgift, men uppgiften är nu slutförd och man bör börja fundera på andra saker i stället.

Det finns ett annat överskottsproblem i Sverige som är allvarigare. Ni har nu i tolv års tid haft ett överskott i bytesbalansen hos utlandet med 7 procent per år. Med andra ord: Sparandet har varit 7 procentenheter högre än investeringarna. Överskott i bytesbalans är samma sak som kapitlexport. Under de senaste tolv åren har vi använt 7 procent av våra reala resurser för att förbättra vår finansiella ställning gentemot omvärlden. Det var ganska klokt i början, då såväl stat och kommun som enskilda hushåll var

starkt skuldsatta mot utlandet. Under de första åren ledde detta till att vi avvecklade svenska folkets skuld gentemot utlandet.

Men siffrorna i nationalräkenskaperna över bytesbalansen stämmer inte med finansiella räkneperna. Där har vi ungefär en plus minus noll-ställning mot utlandet. Men om man ackumulerar vårt bytesbalansunderskott har vi stora finansiella fordringar mot utlandet. Båda varianterna av statistik kan inte vara riktiga. Jag föreställer mig att det är finansiella räkneperna som är felaktiga, eftersom det sker oregistrerade kapitalförflyttningar över gränser och det är problem med prissättningarna av fordringarna. Det borde Finansdepartementet ha undersökt för länge sedan. Vad beror skillnaden på? Om det är bytesbalansen som är fel är grundvalarna för politiken oerhört skakiga, för då är siffrorna över investeringar och sparande alldeles tokiga i det här landet.

Antingen får man säga att bytesbalansen är rätt – vilket jag skulle vilja göra – och då har Sverige använt stora resurser för att samla på sig finansiella fordringar mot utlandet. Eller också är bytesbalansen fel och då borde man rätta till den snabbt som blixten, för i annat fall famlar politiken i blindo.

Nu finns det långsiktiga problem här som det också vore värt att fundera på. Ett av de största, enligt min mening, är Baumols kostnadssjuka. Vi vet att produktivitetens utvecklingen för personliga tjänster av typ barndaghem, skola, stora delar av sjukvården och åldringsvården är mycket långsammare än i industrin. Men på lång sikt måste löneutvecklingen följa med och därför ökar kostnaden per producerad enhet mycket snabbare i den offentliga tjänstesektorn än i industrin. Det betyder att om man vill öka de offentliga tjänsterna över tiden måste man höja skatterna successivt utan gräns.

Om vi t ex vill hålla de offentliga

tjänsternas andel av BNP oförändrad över tiden måste man höja skattesatserna successivt. Det kan man visserligen göra, men skillnaden mellan produktivitetstvecklingen i industrin och i tjänstesektorn är ett par procent. Man måste då öka skatterna med 2 procentenheter per år i framtiden för att finansiera denna utveckling. Vi har fördröjt denna effekt genom att sänka lönerna undan för undan och minska bemanningen i den offentliga sektorn, men det har vissa gränser.

På lång sikt – och det är Baumols viktiga slutsats – är det alltså omöjligt att enbart fortsätta skattefinansiera dessa tjänster. Man tvingas över till andra finansieringsformer, exempelvis försäkringar eller avgifter. Det är en svår nöt att knäcka för politikerna. Jag förstår att det är en het potatis och heta potatisar håller man inte länge i sina händer.

Detta var några av de reflexioner jag har gjort när jag har läst finansplanen. Sverige befinner sig nu i en situation med en så god ekonomi att vi kan göra både kloka och dumma saker. Man brukar göra de största dumheterna när det är som bäst. Jag tror att Anders Borg driver tesen att vi ska undvika att göra om gårdagens misstag. Men det är mycket som kan rättas till och göras rätt i alla fall.

Mårten Palme

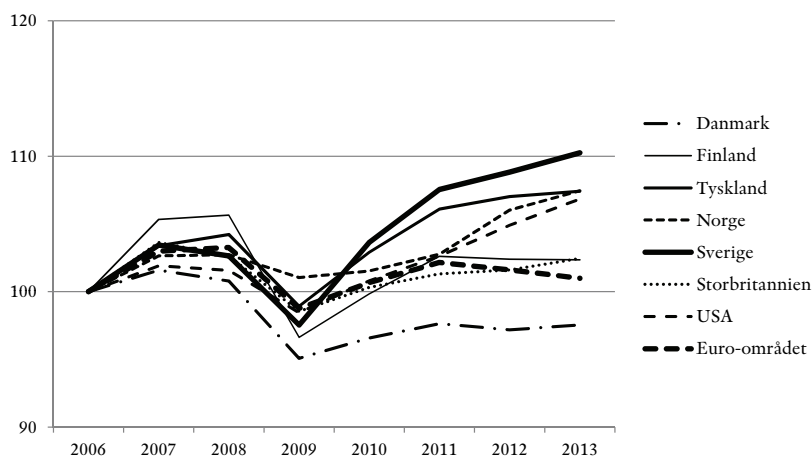
Tack Assar! Då lämnar vi ordet till Nils Gottfries.

Nils Gottfries

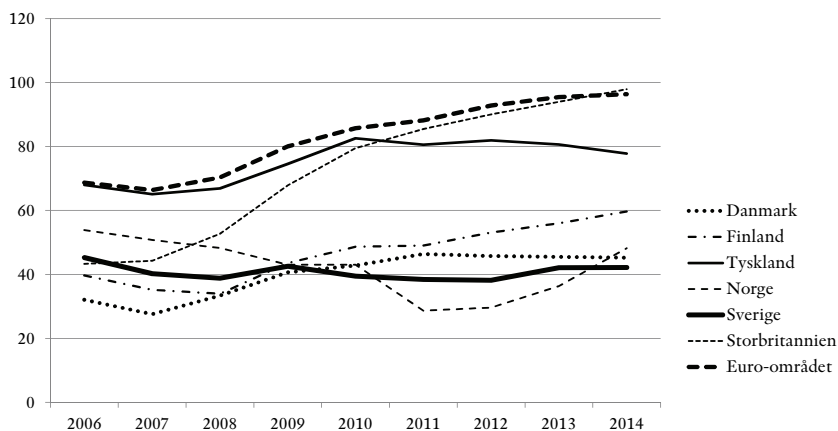
Jag ska inte gå så mycket in på enskilda förslag i budgeten utan ha ett mer allmänt makroperspektiv. Därför kommer min presentation att delvis överlappa med finansministerns presentation. Jag ska titta på makroekonomin, policy-mixen, samspelet mellan penning- och finanspolitiken och sysselsättningen. Regeringen säger ju att ökad sysselsättning är ett av de viktigaste målen för politiken.

Med alla rimliga mått mätt har Sverige klarat sig bättre än omvärlden (figur 8). Oavsett om vi jämför oss med nordiska länder, andra grannländer, eurozonen, USA eller England har vi klarat oss bra genom en tuff tid. Våra statsfinanser har legat stabilt på runt 40 procent medan den offentliga skulden som andel av BNP har drivits upp i de allra flesta länder (figur 9). Vi har ansvarsfulla fackföreningar i Sverige som i dessa tuffa tider har gått med på ganska modesta löneavtal. Löneökningarna har legat kring 3 procent. Man kan säga att det är ganska rimligt med tanke på att man

Figur 8
Sverige har klarat
sig bättre. BNP
2006=100

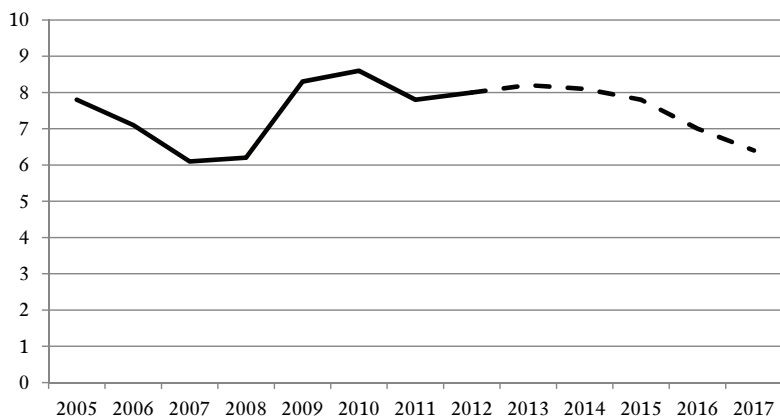

Källa: OECD.

Figur 9
Starka statsfinanser.
Offentlig skuld i procent
av BNP

Källa: OECD.

Figur 10
Arbetslösheten
förväntas bli kvar
till 2015. Procent av
arbetskraften 15-74

Källa: SCB.

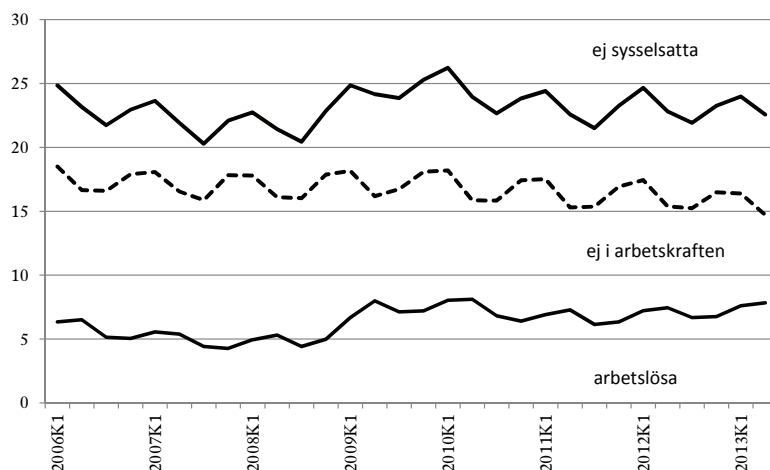
normalt kan vänta sig att lönerna stiger i takt med BNP – ungefär 4 procent i en normalkonjunktur.

Så okej, vi har skött oss jättebra! Men varför har vi då 8 procents arbetslöshet? Sedan 2009 har vi legat på ungefär 8 procents arbetslöshet och prognosen är att arbetslösheten ska ligga kvar kring 8-procentsnivån fram till 2015 (figur 10). Någonting är ruttet i Sveriges ekonomi.

För en nationalekonom handlar naturligtvis allting om utbud och efterfrågan. För att folk ska sysselsättas och

få jobb krävs det att de är beredda att ta jobben och att det finns en efterfrågan i ekonomin som gör att företagen vill anställa dem som söker jobb. Om vi då ser på utvecklingen kan man se att det verkar som om politiken att öka sysselsättningen har varit framgångsrik i en mening. Om vi ser på den andel av männen som inte är i arbetskraften så kan man se en trendmässig nedgång (figur 11). (De som står utanför arbetskraften är alltså de som varken har eller söker jobb.) Samtidigt gick arbetslösheten upp i samband med finanskrisen. Netto har

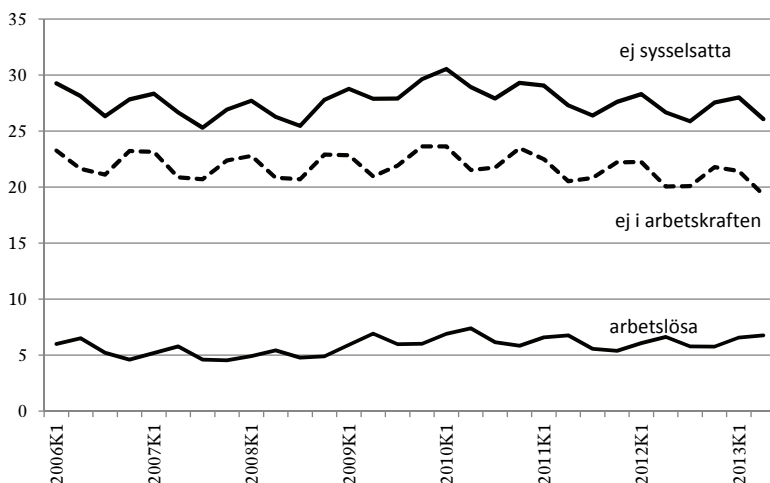
Figur 11
Utbudet har ökat.
Procent av alla män
16-64

Källa: SCB.

Anm: "Ej i arbetskraften" motsvarar dem som varken har eller söker jobb.

Figur 12
Utbudet har ökat.
Procent av alla kvin-
nor 16-64

Källa: SCB.

Anm: "Ej i arbetskraften" motsvarar dem som varken har eller söker jobb.

andelen ej sysselsatta gått ned något sedan 2006, men inte så mycket.

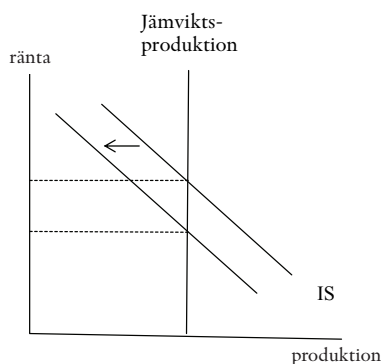
För kvinnor är det lite mer positivt. Vi ser en trendmässig nedgång i andelen som står utanför arbetskraften (figur 12). Här har inte arbetslösheten gått upp så mycket. Jag antar att det beror på att de jobbar i branscher som har varit mindre utsatta i krisen. Den översta linjen visar summan av de arbetslösa och ej i

arbetskraften, som jag kallar ej sysselsatta. Den andelen har gått ned. Det verkar alltså gå åt rätt håll. Ätminstone om man ser på den andel som står utanför arbetskraften verkar det som att politiken för att minska utanförskapet fungerar. Men det verkar vara ett problem när det gäller efterfrågan.

Om vi ser på efterfrågesidan har det såklart inte varit någon lätt tid att vara

finansminister. Omvärlden har i stort sett stått still under flera år (se figur 8 ovan). Vi har inte haft någon hjälp av ökad efterfrågan i den närmaste omgivningen. Men i teorin ska detta inte vara något problem. I teorin är det Riksbanken som ska ha huvudansvaret för konjunkturpolitiken. Riksbanken ska titta på detta och säga: så här stor är jämviktsproduktionen och här ligger IS-kurvan. Nu sätter vi en ränta så att vi når full sysselsättning (figur 13). Om IS-kurvan skiftar nedåt på grund av dålig omvärld är det bara att sänka räntan och så är vi tillbaka i full sysselsättning! Nu kan man säga att detta inte är så lätt eftersom man måste uppskatta jämviktsproduktionen och man måste uppskatta var IS-kurvan ligger. Men nu talar vi om sju magra år med hög arbetslöshet. Det borde man kunna åtgärda.

Men Riksbanken är mer orolig över fastighetspriserna, som har gått upp väldigt mycket – speciellt i storstadsområdena (figur 14). Det avhåller Riksbanken från att sänka räntan. Då kan man fråga sig om detta är ett problem. Jag blir ganska orolig när jag ser denna bild. Det verkar som att räntesänkningar i hög grad leder till en ökad efterfrågan på tillgångar med ett givet utbud när det vi egentligen vill ha är ökade reala investeringar. Man pressar upp priserna på de här fastigheterna som på kort sikt är tämligen givna. Vi vet rent historiskt att fastighetskrascher skapar stora problem. Det finns kalkyler som Peter Birch Sörensen gjort för Finanspolitiska rådet. De säger att fastighetspriserna kanske är 10–20 procent över jämviktsnivån, men det är osäkert. En annan sak som modellerna säger är att om realräntorna skulle stiga så skulle det kunna leda till att fastighetspriserna sjunker ganska kraftigt. Säg att kineserna bestämmer att investera mer av sina pengar i Afrika eller i Latinamerika, eller hemma i Kina och lånar ut mindre till västvärlden så

Figur 13
I teorin kan Riksbanken parera störningar

att världsmarknadsräntorna stiger.

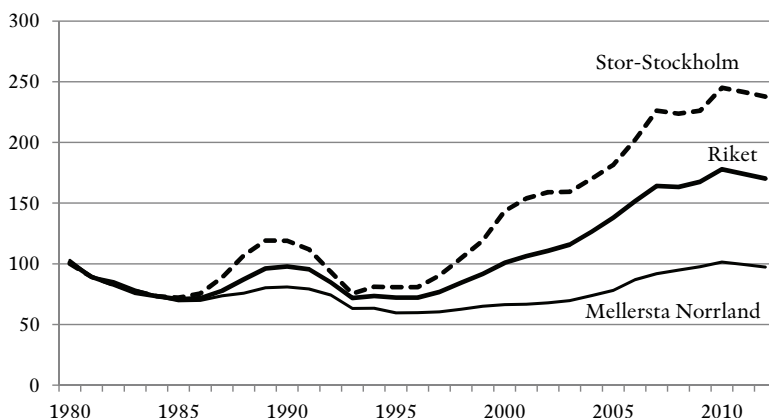
Min slutsats är att ett scenario där fastighetspriserna faller med 20–30 procent är lätt att tänka sig. Jag säger inte att det kommer att inträffa, men det är fullt möjligt. På det viset delar jag oron att här finns en risk.

Om man har två mål – man vill ha balans i ekonomin och förebygga fastighetskrascher – måste man ha minst två medel. Ett som är på gång är konjunktionscykliska kapitaltäckningskrav, men de är inte riktigt på plats än, vad jag förstår. Ett annat bra medel vore en höjning av fastighetsskatten, men den har man gjort sig av med, så den kan man inte använda.

Min slutsats är att det finns anledning att oro sig över det här och att vi egentligen inte har tillräckligt kraftfulla och flexibla medel för att hantera de här riskerna på plats. Hade vi haft det så hade Riksbanken kunnat koncentrera sig på sin huvuduppgift, som är att hålla ordning på den aggregerade efterfrågan i ekonomin.

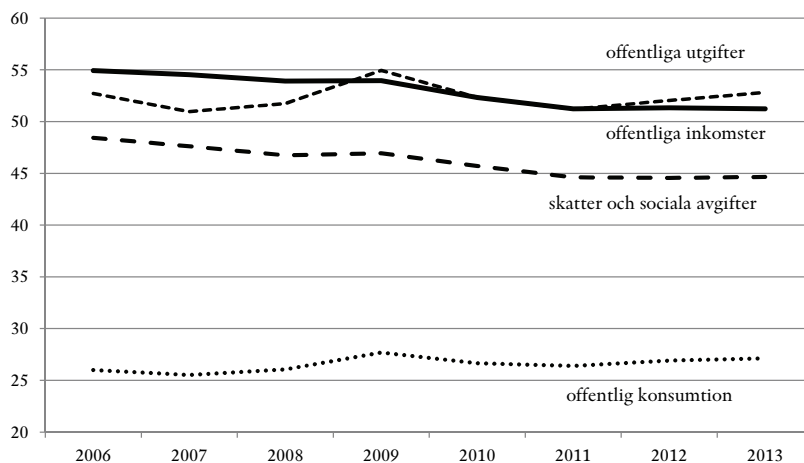
I det här läget har finanspolitiken försökt att stimulera ekonomin (figur 15). Som Anders Borg sade så har de offentliga utgifternas andel av BNP – trots allt tal om nedskärningar inom den offentliga sektorn – legat ganska konstant. Offentlig konsumtion har faktiskt ökat något, medan de offentliga inkomsterna däremot har minskat som andel av BNP. Skattetrycket har minskat. Vi har gått

Figur 14
Riksbanken oroar sig
för fastighetspriser
och skuldsättning.
Reala småhuspriser,
index

Källa: SCB.

Figur 15
Finanspolitisk stimu-
lans genom skatte-
sänkningar. Procent
av BNP enligt OECD

Källa: OECD.

från att före finanskrisen ha ett överskott på ett par-tre procent av BNP till att ha underskott. Det kan, som sagt, motiveras med konjunkturläget.

Men om man vill föra en kontracyklisk politik, ska man då använda offentliga utgifter eller inkomster? Vi kan säga att den här budgeten innebär att en stor del av pengarna går till att fortsätta på linjen att sänka skattetrycket. Det hela styrs delvis av utgiftstaket, som vi hörde. Givet utgiftstaket, som tydligen beslutades 2010, har man inte möjlighet

att öka utgifterna, utan om man vill stimulera ekonomin så är man hänvisad till att sänka skatterna. Detta är trots allt en självpåtagen restriktion. Det är någonting som den här regeringen har valt och beslutat om.

Jag är i grunden positiv till jobbskatteavdrag. Jag tror att det är en bra idé att ha en låg beskattning av de första pengar man tjänar. Samtidigt får man konstatera att de mesta av skattesänkningarna ändå går till folk i medelinkomstlägen och till höginkomsttagare. I kronor räk-

nat hamnar nog de mesta pengarna hos medelinkomsttagarna.

Den här politiken presenteras som att det är bra konjunkturpolitik och bra strukturpolitik. Men ur konjunktursynpunkt kan vi säga att ge mer pengar till hushållen inte är det på kort sikt mest effektiva sättet att stimulera efterfrågan. Vi vet inte hur mycket av pengarna som de faktiskt kommer att spendera. Jag skulle nog ändå, i motsats till vad Assar sade, säga att tex satsningar på statlig infrastruktur skulle vara ett mer direkt sätt att öka efterfrågan i ekonomin. Sänkning av skatter för folk som har lägre inkomster skulle också vara ett mer direkt sätt att stimulera efterfrågan. Sådär jätteeffektiv konjunkturpolitik är det här nog inte när det gäller att stimulera efterfrågan.

Strukturmässigt då? Som jag sade så är jag i grunden sympatiskt inställd till jobbskatteavdrag, men då uppstår frågan: Hur ska detta finansieras på sikt, om vi nu ska se det som en strukturell och varaktig åtgärd? Jag citerade Hamlet tidigare och jag vill även hänvisa till Sickan i Jönssonligan: Har ni en plan? Hur ska ni sluta gapet mellan utgifter och inkomster? Om jag läser budgeten rätt så är meningen att det här gapet ska slutas genom att utgifterna ska minskas som andel av BNP. Man har sänkt skattetrycket och de offentliga inkomsterna som andel av BNP, men inte utgiftssidan. Planen är, med de utgiftstak som läggs, att utgifterna ska minskas som andel av BNP.

Då frågar man sig: Vad är det som ska ge vika här? Vem ska betala för detta? Nå, kan man säga, BNP kommer att öka! Men det löser inte problemet. Lönekostnaderna för ett visst antal personer anställda i offentlig sektor stiger med BNP, eftersom löneutvecklingen för dessa följer den allmänna löneutvecklingen. Det faktum att BNP ökar gör inte i sig att vi sänker den offentliga sektorns andel om

vi inte minskar antalet anställda där eller gör någonting åt transfereringarna som andel av inkomsterna. Frågan är: Hur ska detta betalas på sikt?

Man kan naturligtvis tänka sig, som Assar var inne på, att ändra överskotts-målet och säga: Vi siktar på balans eller så kanske vi kan ha ett litet underskott. Då säger jag, som många andra ekonomer, att vi inte ska ändra reglerna utan att ha en väldigt klar idé om en ny regel. Det har ändå tjänat oss väl att ha ett sådant finanspolitiskt ramverk. Vi måste, om vi ändrar det, göra det på ett vettigt sätt. Då måste vi börja med att fråga oss vilken skuldnivå vi vill ha på lång sikt i förhållande till BNP och utifrån det sätta målet för statens underskott eller överskott.

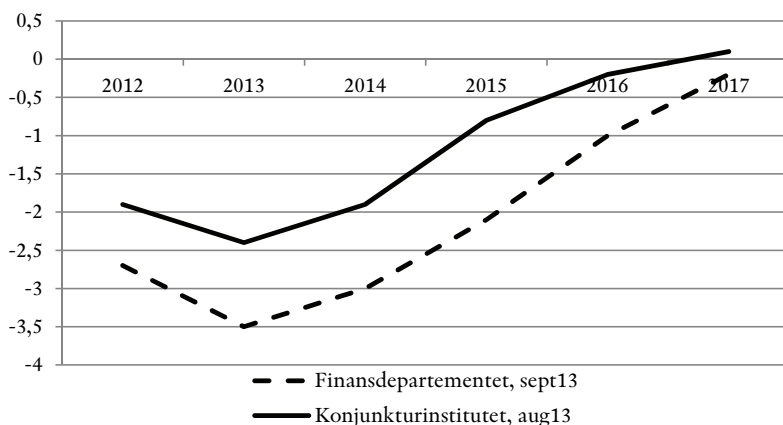
Mårten Palme

Tack så mycket! Jag vill påpeka att vi ser ett rapsfält i underkanten på Nils bilder. Där står *Macroeconomics*. Det är reklam för en bok som har fått goda recensioner. Det är en intermediatebok i makro med inriktning på internationell ekonomi, men den är däremot inte så fokuserad på amerikansk ekonomi som andra befintliga. Härmed uppmanar vi alla förenings-medlemmar att köpa in denna bok. Nu när ni kommer att få ett jobbskatteavdrag har ni råd med den utgiften!

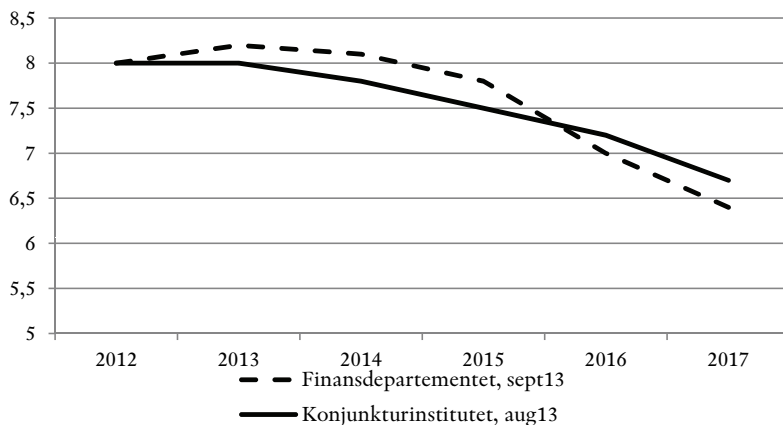
Nu är vi framme vid Ann Öberg, som är nytillträdd chefekonom på Svenskt Näringsliv.

Ann Öberg

Jag har varit det sedan i maj. Nu finns det risk att jag kommer att upprepa vad tidigare talare har sagt. Det ska i alla fall handla om vilka reformer Sverige behöver. För att svara på den frågan tänkte jag börja i behovet, dvs: Har Sverige behov av reformer? Och om så är fallet – finns det utrymme för detta i budgeten? Det vill säga, har Sverige råd med reformer? Därefter går jag vidare och tittar på vilka reformer som kan vara lämp-

Figur 16
 BNP-gap

Källa: Regeringen (budgetpropositionen för 2014) och Konjunkturinstitutet (Konjunkturläget, aug 2013).

 Figur 17
 Arbetslöshet

Källa: Regeringen (budgetpropositionen för 2014) och Konjunkturinstitutet (Konjunkturläget, aug 2013).

liga. Jag börjar således i den globala utmaningen, går vidare till den politiska utmaningen och landar i reformer för stärkt konkurrenskraft och tillväxt.

Den första frågan är alltså: Har Sverige behov av reformer? Om vi börjar med Sverigebilden talar det mesta för att vi står inför en uppgång i ekonomin. De flesta prognosmakare är överens om att botten är nådd men att återhämtningen är trög. Om vi tittar i figurerna 16 och 17 kan vi se att resursutnyttjandet

är lågt och arbetslösheten är hög. Det spelar egentligen ingen roll om vi tittar på Finansdepartementets budgetsiffror eller Konjunkturinstitutets siffror från augusti. Man sluter BNP-gapet först 2017-18 och arbetslösheten går från drygt 8 procent ned till drygt 6 procent i slutet av prognosperioden. Redan här skulle jag säga: Ja, Sverige har ett behov av reformer. Men det finns eventuellt andra och kanske starkare argument för att Sverige har behov av reformer.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige är svag och vi står inför en relativt trög återhämtning. Om vi blickar ut lite grann står sig Sverige starkt, som de flesta av oss har konstaterat, relativt övriga Europa. Det har att göra med att vi har kunnat undvika de värsta av finanskrisens konsekvenser. Vi har också haft ett långsiktigt och kontinuerligt reformarbete.

Det är lätt att glömma bort att vi för inte så länge sedan hade en omvänd situation där 1990-talskrisen markerade en vändpunkt för den ekonomiska utvecklingen. Före 1990-talskrisen hade vi halkat efter omvärlden men efter 1990-talskrisen ökade vår ekonomiska utveckling mer än genomsnittet. Just denna vändning vid 1990-talskrisen har både Andreas Bergh och Magnus Henrekson pekat på i en rapport från förra året: Varför går det bra för Sverige? I Ulf Jakobssons rapport från i år, ”Marknadsinriktade reformer lönar sig”, menar man också att denna vändning har att göra med de mycket omfattande ekonomiska reformer som genomfördes både före och efter 1990-talskrisen. De visar även att omfattningen av reformerna – skattereformen, pensionsreformen, avreglerade marknader, oberoende Riksbank osv – var av samma storleksordning som Thatchers reformer i slutet av 1980-talet.

Om Sverige ska stå sig starkt i den globala ekonomin måste vi helt enkelt återuppväcka vårt historiska framgångsrecept. Regeringen bör inrikta sig på marknadsinriktade ekonomiska reformer i stället för att ägna sig åt en finlipning av politiken och att täppa till kryphål i skattelagstiftningen. Vi vet att globaliseringen är ett faktum och att svensk ekonomi står inför stora utmaningar de kommande åren.

Nu har jag konstaterat att Sverige har behov av reformer. Har Sverige då råd med reformer? Som tidigare chef för offentliga finanser har jag ett behov av

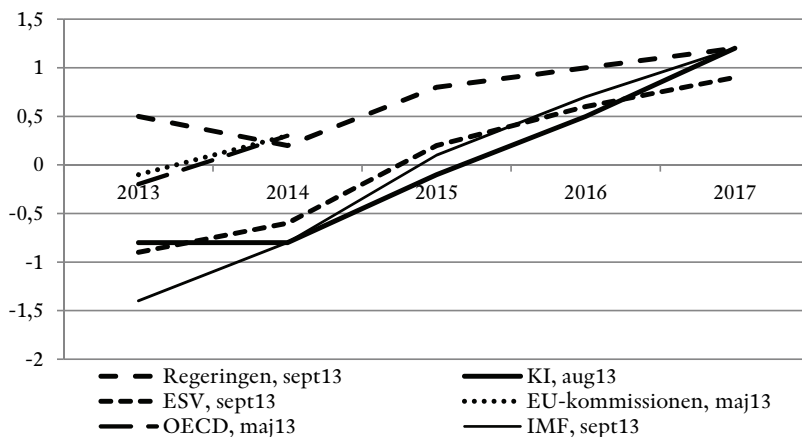
att nyansera den pågående debatten en aning. I debatten har det hävdats att Sverige inte har råd med reformer, att Sverige måste genomföra skattehöjningar motsvarande 2 procent av BNP de närmaste åren, att regeringen bryter mot överskotts målet och att offentlig sektor kan ha en hur stor buffert som helst.

Jag vill börja med att påminna om att prognoser är just prognoser. Om det är någonting som vi vet med säkerhet är det att de kommer att revideras. Historiskt sett har den offentliga sektorns finansiella sparande reviderats med mellan 0 och 200 miljarder kr. Revideringarna har naturligtvis varit större under krisåren. Det vi också har sett är att prognosfelen tenderar att vara kontracykliska. Det betyder att när vi står inför en nedgång i konjunkturen tenderar vi att överskatta prognoserna och när vi går mot en uppgång i konjunkturen tenderar vi att underskatta dem.

Det jag också vill påminna om är att alla prognosmakare utgår från sin verklighet. Utrymmet för ekonomiska reformer beror alltså på respektive prognosmakares syn på det offentliga finansiella sparandet, BNP-gapet och budgetelasticiteten.

Givet Finansdepartementets syn på den ekonomiska utvecklingen: Bryter då regeringen mot överskotts målet? Svaret på den frågan är både ja och nej. Det beror på tidsperspektivet. Om ni tittar på den figur (figur 18) jag visar här ser ni att det strukturella sparandet, som är ett konjunkturjusterat finansiellt sparande – regeringens siffra för budgeten är linjen högst upp –, ligger under 1 procent av BNP i början av prognosperioden och över 1 procent i slutet av prognosperioden. Man kan alltså säga att regeringen bryter mot målet i närtid men inte på sikt. Tanken är att man tar resurser som finns längre fram i tiden och använder dem när de ger större nytta, dvs i dagsläget när vi har ett lågt resursutnyttjande.

Figur 18
Strukturellt/konjunkturjusterat sparande som procentuell andel av BNP

Källa: Regeringen (budgetpropositionen för 2014) och Konjunkturinstitutet (Konjunkturläget, aug 2013).

Som ekonom har jag svårt att ha invändningar mot detta tankesätt; det känns ganska logiskt.

Däremot kan det vara ett problem om detta tankesätt leder till en oro för att regeringen är på väg att överge överskottsmålet. Då vill jag slå ett slag för Svenskt Näringslivs rekommendation från 2007 om att se över överskottsmålets nivå. Om det hade gjorts då skulle vi sannolikt inte ha haft denna debatt i dag. Då hade vi sannolikt haft ett strukturellt sparande som hade legat över målet både på kort och på lång sikt.

Jag tänkte uppehålla mig lite grann vid överskottsmålet. Som flera av oss har talat om här i dag är det många aktörer som på senare tid har gått ut och deklarerat att det är dags att avskaffa överskottsmålet. Man är överens om att en låg offentlig skuld möjliggör en förändring av målet, men det många förbiser är att vi behöver göra det på ett ansvarsfullt sätt. Vi har ett budgetpolitiskt ramverk i form av överskottsmål för offentlig sektor, utgiftstak för staten och ett kommunalt balanskrav. Erfarenheten av tidigare kriser visar på vikten av tydliga budgetpolitiska mål för att stärka finanspolitikens

transparens och trovärdighet. Därför är det viktigt att ändra på överskottsmålet på ett ansvarsfullt sätt. Hur gör man då det? Jo, man ser till att finanspolitikens långsiktiga hållbarhet inte äventyras, man ser till att EUs direktiv efterlevs, man ser till att ändringar föregås av ett utredningsarbete och man tar hänsyn till konjunkturläget.

Enligt Konjunkturinstitutets beräkningar kan de offentliga finanserna försvagas med drygt 1 procent av BNP utan att man äventyrar hållbarheten. Likaså har EU-kommissionen och Finanspolitiska rådet visat att Sverige inte står inför några stora utmaningar på vare sig kort eller lång sikt vad gäller hållbarheten. Det finns alltså ekonomiska förutsättningar för att ändra på överskottsmålet.

Vad händer då om man avstår från förändring? Då kommer det att byggas upp en buffert i offentlig sektor. Det betyder att man överbeskattar privat sektor, vilket är ineffektivt. Varje krona som man lägger i offentlig sektor skulle man ha kunnat lägga i privat sektor, som hade kunnat generera nya arbetstillfällen och investeringar.

Det finns alltså ekonomiska argu-

ment för att ändra på överskottsmålet, men det måste dock göras på ett ansvarsfullt sätt. Och det är hög tid att göra förändringar nu. Så vill jag sammanfatta det hela.

Då har vi alltså sett att vi har ett behov av reformer i Sverige. Jag har också sagt att vi åtminstone i ett ekonomiperspektiv har råd med reformerna. Vilka reformer behöver då Sverige? Här krävs ett batteri av åtgärder som ger förutsättningar för Sverige att stå sig starkt i omvärlden. Vi behöver satsa på jobbskaparna i Sverige. Hur skapar vi förutsättningar för företagen och, framför allt, hur gör vi det tryggare för företagen så att nya företag kan startas och nuvarande företag kan expandera? Vi behöver också satsa på strukturella reformer som förbättrar funktionssättet i den svenska ekonomin. Det kan t ex innebära en inkluderande arbetsmarknad, sänkta skatter och avgifter för tillväxt, avancerad forskning och utbildning, tillväxtfrämjande investeringar och energi för framtiden.

Vi behöver även se över de marknader som Assar Lindbeck brukar hänvisa till. Det är de marknader i Sverige som fortfarande står oreformerade, dvs arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. Jobbskatteavdragen har minskat utanförskapet och ökat arbetskraftsutbudet, men vi behöver också reformer i väntan på att utbudet ska skapa sin egen efterfrågan så att inte resultatet bara blir en högre arbetslöshet. Man verkar glömma bort att det är jobbskaparna som kan få de arbetslösa att hamna i sysselsättning. Det märker man inte minst på budgeten, där ca 10 procent av reformerna gick till företagen och ca 90 procent gick till hushållen.

Hur gör man då för att skapa förutsättningar för företagen att anställa fler? Enligt World Economic Forum, Global Competitiveness Report, är de mest problematiska faktorerna för företagan-

de i Sverige de höga skattesatserna, de restriktiva arbetsmarknadsregleringarna och tillgången till finansiering. Detta kan också vara de faktorer som gör att nyföretagandet i Sverige är lågt. Enligt Global Entrepreneurship Monitor, som är världens största entreprenörskapsundersökning, ligger Sverige i botten vad gäller nytt företagsägande.

För att sammanfatta: Sverige har behov av reformer. Vi har också i ett ekonomiperspektiv råd med reformer. Och vi behöver ett batteri av åtgärder över ett bredare fält för att säkra att Sverige står sig starkt i den globala konkurrensen.

Mårten Palme

Tack så mycket! Nu är det tänkt att Anders ska besvara de frågeställningar som har väckts.

Anders Borg

Jag ska börja med den reflexion som Assar Lindbeck gjorde om huruvida det är rätt att nu föra en expansiv politik och om vi ändrat oss i den meningen att vi inte varit expansiva tidigare. När regeringen presenterade budgetpropositionen för 2010 räknade vi med ett underskott på 3,8 procent av BNP för 2010. Sammantaget uppgick stimulansåtgärderna i budgetpropositionerna samt i de krisprogram som presenterats under perioden till 90 miljarder kr och de automatiska stabilisatorerna tilläts verka fullt ut. Dessutom gjorde regeringen bedömningen att det fanns en risk för en bankkris som skulle kosta någonstans mellan 1 och 3 procent av BNP. Planeringen byggde alltså på att Sverige skulle föra en politik med marginaler för att kunna klara ett underskott på någonstans mellan 5 och 7 procent av BNP. Vi visste inte att det skulle visa sig att utvecklingen när det gäller arbetade timmar, sysselsättning och arbetslöshet skulle bli mycket bättre än vad vi trott. Inte minst minskade utgifterna för sjukpenning och förtidspension mer än

väntat, bli till följd av regeringens reformer. Vi fick knappt något underskott alls för 2010.

När regeringen fattade beslut om budgetpropositionen för 2010 låg vi med ett förväntat underskott på knappt 4 procent och vi kände att vi behövde ta höjd för att klara ytterligare kanske 1–3 procent av BNP till givet en bankkras. Ungefär där tror jag att gränserna ligger för vad man kan göra ekonomisk-politiskt om man inte vill skapa osäkerhet. Utifrån planeringshorisonten – alla de som sitter i baksätet kan naturligtvis berätta om alla fel vi har gjort – tror jag att om man räknar med ca 4 procents underskott landar man rätt väl.

Sedan tycker jag att man ska ta intryck av debatten. Där har Assar Lindbeck rätt. Det är två saker som definitivt har ändrats. För det första har en hel del forskning, inte minst den som IMF gjort, visat att multiplikatorn för stimulansåtgärder är relativt stor, kanske särskilt stor i kristid. Det kanske finns större skäl för den här typen av åtgärder än vad vi tidigare har trott. För det andra har restriktionen för trovärdigheten förändrats för Sverige. Trovärdigheten beror på styrka i offentliga finanser relativt andra länder. Då bör jag påpeka att 2006 hade Sverige en bruttoskuld på 45 procent av BNP medan genomsnittet låg på knappt 70 procent för eurozonen. I dag har vi en bruttoskuld på 41 procent och genomsnittet för eurozonen är 95 procent. Våra frihetsgrader har, skulle jag vilja hävda, ökat. Jag ska villigt erkänna att vi gjorde kalkyler på Finansdepartementet under 2009 och 2010 då var vi oroliga för att vi skulle ha en ännu sämre utveckling av offentliga finanser och få ännu större underskott. Vi var inte riktigt säkra på att svensk ekonomi skulle vara så stabil som den sedan har visat sig vara när omvärlden samtidigt har haft stora problem. Frihetsgraden har ökat och då är det klart att jag känner mig

mycket tryggare med att våga ta i lite.

När det gäller överskottsmalet vill jag hålla fast vid att vi egentligen inte har skäl att ändra det. Vi räknar alltså med att bortåt 2017–18 komma tillbaka till ungefär 1 procents underskott. Som Ann Öberg visade är det egentligen inte så stor oenighet hos bedömarna om det, utan det blir ungefär 1 procent runt 2017–18.

Man kan ha en debatt om huruvida det finns en risk för att det dröjer till 2018 eller t o m längre bort innan vi når 1 procents överskott. Det kan vara så. I Ann Öbergs föredrag såg vi också att det skulle dröja fyra till fem år innan vi skulle sluta *output-gapet*. Det är en tydlig logik. När man har ett stort öppet *output-gap* tar man sig gradvis tillbaka. När man har en långsiktig trovärdighet stramar man inte åt behårt för att snabbt komma tillbaka, utan man tar det lite pö om pö.

Jag tycker helt enkelt att vi ska ha frihetsgrader i nästa lågkonjunktur. Den bästa bedömningen nu tycker jag är att vi kommer att ha ett slutet *output-gap* någonstans under 2017–18. Då är det rätt rimligt att vi har lite överskott. Vi behöver inte föra några långa teoretiska resonemang om skuldnivåer. Där är det mer komplicerat när man ligger runt 80 procent. Men det är en bra stabiliseringspolitik att under nästa högkonjunktur få tillbaka så stora överskott att man under nästa lågkonjunktur kan ha underskott och bedriva keynesiansk politik och kanske ta i ännu mer än vad vi gjorde den här gången därför att man känner sig ännu tryggare. Därigenom kan man få en ännu starkare stabilisering.

Apropå resonemanget att prioritera höjda utgifter framför skatter hade jag i så fall varit tvingad att höja utgiftstaket. Men då hade Finanspolitiska rådet sagt: Vi har läst era finansplaner och där har ni skrivit att ni inte har för avsikt att ändra utgiftstaket annat än om det är väldigt ex-

ceptionella omständigheter. Ni har inga exceptionella omständigheter nu. Det är inte en stor oväntad efterfrågechock. Vad är det som har hänt? hade Finanspolitiska rådet frågat. Det skulle ha haft ett väldigt högt pris att opåkallat helt plötsligt bara höja taket, inte minst därför att det gjorts stora utgiftsreformer.

Ann Öberg nämnde några saker som hon ville ha gjort på företagsidan. Regeringen sänkte bolagsskatten, satsade på infrastruktur och prioriterade forskning i förra budgeten. I den låg nästan alla åtgärderna på att förstärka konkurrenskraften. Då är det kanske logiskt att man inte väljer samma inriktning nu.

Om regeringen i stället hade valt att höja barnbidrag och a-kassa hade det kanske haft större effekt på efterfrågan men barnbidraget hade inte haft några långsiktiga utbudseffekter alls och en höjning av a-kassan hade haft en negativ utbudseffekt. Det hade gjort att det skulle ha varit svårare att upprätthålla en hög sysselsättning och en låg arbetslöshet. Det är faktiskt så de politiska alternativen ser ut i Sverige. Antingen höjer man bidragen eller så väljer man den här vägen. Jag tror på den väg som vi valt, om jag nu ska argumentera för min sak.

När det gäller penningpolitiken ska jag vara försiktig med kommentarer, men det bör påpekas att Riksbanken har en restriktion i termer av huspriser och skuldsättning. Det ligger redan nu en plan på höjd kapitaltäckning för storbankerna på upp till 12 procent kärnprimärkapital till 2015, från 2 procent före krisen och som kan höjas ytterligare med kontracykliska buffertar. Vi har också höjda riskvikter för bolån. Vi har aviserat att bankerna ska få betala höjda avgifter till stabilitetsfonden. Då finns det en risk att man stramar åt för mycket på kreditgivningen. Nederländerna har just gått in med väldigt hårda amorteringsregler och håller nu på att få upp sin arbetslöshet på rätt höga nivåer.

Vad vi försöker göra dessutom är att gå fram med de nya makrostabilitetsåtgärderna. Det tycker jag talar för att låta just på hushållssidan. Om vi tänker oss att den penningpolitiska restriktionen kommer att dämpa kreditgivningen och huspriserna är det kanske logiskt att lägga större stimulans på hushållssidan.

Ungefär så tycker jag. Annars vill jag tacka kommentatorerna och opponenterna. Det är inte mycket att invända mot resonemangen. Det här var bara några kommentarer.

Assar Lindbeck

Jag börjar med en kommentar till mitt eget inlägg. Jag uttryckte min förvåning över att Sverige år efter år bedriver en kapitalexport på 7 procent av BNP. Då glömde jag att tala om vad förklaringen är till att det har blivit så. Det är en fråga om skillnaden mellan sparande och investeringar. Vad som har hänt är att sparandet har stigit med ungefär en procentenhet av BNP och investeringarna har fallit med ca 6 procent av BNP. Vad är det som har fallit? Jo, det är bostadsbyggandet och kommunala investeringar i anslutning därtill. Varför har bostadsbyggandet fallit? Jo, det beror på att allt privat kapital har jagats bort från hyresmarknaden på grund av hyresregleringen. Före andra världskriget sparade folk ihop för att köpa ett stenhus i staden. I dag sätter de in pengarna på banker som köper utländska finansiella tillgångar och vi får inte något vidare bostadsbyggande. Sedan började kommunerna kompensera detta genom ett sk miljonprogram. Men i dag kan inte kommunerna ens reparera sina egna fastigheter. Vi har en situation med en kollaps av produktionen av hyreslägenheter i landet.

Det är alltså hyresregleringen som ligger bakom den stora kapitalexporten. Det är alltså ingen väl genomtänkt tanke exempelvis att avkastningen på finan-

siella fordringar i utlandet är högre än avkastningen av inhemska investeringar, utan det är hyresregleringen som har ställt till elände även på detta område.

En kort kommentar till Anders Borg: Vi ska ha klart för oss att de regelverk som kom till på 1990-talet handlade om att permanent ha utgiftstak och att ha en budgetprocess som är *top-down*, att ge Finansdepartementet och finansutskottet en starkare ställning osv. Överskottsmålet däremot framställdes som en tillfällig sak under ett decennium med ett uttalat syfte att ta ned statskulden. Det är gjort och då tycker jag att man kanske inte nödvändigtvis måste hitta på nya mål för att kunna fortsätta med det gamla medlet.

Ann Öberg

Det stämmer som Anders Borg säger att det fanns både bolagsskattesänkning och investeringar i förra budgeten, men det finns mycket annat man kan göra utöver det. Är man orolig för att det ska ta en massa pengar i budgeten finns det reformer som inte kostar pengar. Det är t ex regelförenkling för företagen som ju betyder väldigt mycket. Det är också att se över arbetsrätten som inte heller skulle kosta några pengar.

Anders Borg

Vi har genom förslaget till nya 3:12-regler sett till att ägare i mindre, växande företag som anställer får skattelättnader, medan möjligheten att omvandla högt beskattade tjänsteinkomster till lägre beskattade kapitalinkomster minskar.

Analysen av Konjunkturinstitutet visar att Riksbanken överskattar inflationen i svensk ekonomi och därför kraftigt skjuter under inflationsmålet på 2 procent. Enligt officiella mätningar steg KPI med 0,1 procent i augusti i år över tolv månader.

Min fråga till finansministern är följande: Vem eller vilka har gett Riks-

banken mandat att så kraftigt skjuta under inflationsmålet och driva en relativ högräntepolitik när Sveriges finansiella position är så stark och de svenska hushållens finansiella position likaså?

Min utgångspunkt är följande: Riksdagens finansutskott observerar att Riksbanken så kraftigt skjuter under inflationsmålet till men för tillväxt och sysselsättning och ser därför till att två internationella makroekonomiska auktoriteter utvärderar Riksbankens penningpolitik. Min fråga till Anders Borg blir: Agerar riksdagens finansutskott som bäst för att göra detta?

Vi har en oberoende Riksbank och jag bör vara försiktig med att alltför omfattande utvärdera den. Den diskussionen bör snarast föras i t ex Nationalekonomiska Föreningen och finansutskottet, där diskussionen också finns.

Jag vill bara nämna en poäng i sammanhanget. Ben Bernanke i Federal Reserve har hävdad att de kommer att fortsätta att föra en expansiv politik i USA. Där har skuldnivån sedan 2006 gått från 130 procent till 110 procent av disponibelnkomsterna. I Sverige har den under samma period gått från 135 till 165 procent. Skuldnivån i Sverige är således hög. Jag tror att det ska läggas till att vi har en stor banksektor som har en väldigt kort-siktig valutabaserad finansiering och vi har huspriser som förmodligen är något uppdrivna. Det är restriktioner för penningpolitiken som man måste ta på ett visst allvar.

Den bästa lösningen är att vara relativt hårdhänt mot bankerna så att man förstärker bankernas eget kapital. Det driver bankerna tillbaka till att bli mer traditionellt finansierade och säkrar samtidigt att utlåningen till hushållen inte stiger. Så får den åtstramningen gradvis sänka huspriserna och vi får försöka stimulera så långt vi kan med finanspolitiken för att den här ekvationen inte ska bli alltför problematisk.

Det finns ett öppet *output*-gap, ja, och jag delar den bedömningen att vi har mycket lediga resurser och kommer att ha det under en lång tid. Det bästa argumentet för det tycker jag är att vi har en låg inflation och den har varit avtagande under fyra eller fem år. Vi har en enhetsarbetskraftskostnadsökning, alltså löner minus produktivitet, som är extremt låg. Det bör vara tecken på att man har ett lågt resursutnyttjande.

Den delikata avvägningen när det gäller vad man ska fatta för penningpolitiska beslut och hur man ska väga samman det med huspriser och hushållens skuldsättning lämnar jag med glädje till direktionen i Riksbanken.

Kari Lantto

Jag vill komma tillbaka till jobbskatteavdraget. Det ska göra två saker: Det ska skapa långsiktigt större arbetsutbud och stimulera ekonomin. Det ska finnas något slags incitament i det; vi har sett i förlängningen att det ska skapa incitament till arbete. De arbetslösa ser inte det. Men incitamenten ökar efter hand och nu får vi alltså det femte jobbskatteavdraget. På lång sikt ska det skapa jobb. När det finns någon som köper produkterna ska det skapa arbetsutbud. Folk ska söka jobb och ta dem.

Jag menar att det finns ett rappare sätt att göra detta på och få både stimulans i ekonomin och skapa jobb. Jag vill tillfälligt höja a-kassan. Du var inne på a-kassan, Anders. Det har inte sagts så mycket om själva multiplikatorn, men det är kul att det ens nämns. Men multiplikatorn är väldigt låg för jobbskatteavdragen. Om vi däremot höjer a-kassan kommer pengarna dem till del som har det sämst. Det är 8 procent av befolkningen. De har det sämst och de har nyligen fått det mycket sämre. Om de får mer pengar så konsumerar de dem. Det blir en mycket hög multiplikator. Då säger vän av ordning att det man ville und-

vika mest var att hålla folk i arbetslöshet och det gör man om man höjer ersättningen.

Men det gör man alltså inte. En försäkring, som jag betraktar a-kassan som, gör alltid att den skapar trygghet. Men den måste också ge incitament om det ska vara någon mening med det. Men vi behöver inte incitament just nu. Vi har det läget att det går elva arbetslösa på en vakans. Varje tjänsteman i a-kassan får en gång per månad ett jobb att förmedla. Jag har hittat siffran att det var 70 000 vakanser och 370 000 arbetslösa. Om alla dessa 70 000 tillsattes vore det ändå 300 000 som bara skulle få en massa pisk och inte skulle kunna göra någonting.

Jag menar inte att det här ska kvarstå; det ska tas tillbaka. När vakanserna blir fler, kanske lika många som de arbetslösa, ska vi gå tillbaka till dagens läge eller något liknande.

Anders Borg

Man kan göra lite olika bedömningar. Mot tanken att de arbetslösa i Sverige skulle svälta eller piskas ut på arbetsmarknaden, ett begrepp som jag hört några använda, talar att Sverige alltså hör till de länder i världen som har de högsta sociala utgifterna som andel av BNP och ett av de mest omfattande trygghetssystemen bland industriländerna. Det är alltså inte så att välfärdsstaten har försvunnit, utan 50 procent av BNP går alltså till offentliga utgifter. Andelen som har låg materiell standard har t o m minskat i Sverige under krisåren. I många andra länder har den ökat. Det beror bl a på att även de i de lägre decilgrupperna har fått en relativt rimlig inkomstutveckling. Sedan har det varit en del andra faktorer som spelat in, t ex den förhållandevis stora invandringen.

Jag tror inte riktigt på idén att i ett läge där man är orolig för att arbetslösheten ska bita sig fast, sjätte året inne i

en kris, ska en av de mest utbyggda välfärdsstaterna införa en höjd ersättning i a-kassan, av det enkla skälet att när systerstaten tar fart får vi en debatt om bristtal, mismatchning och Beveridgekurvan. Höjer man a-kassan är det en stor risk att arbetslösheten helt enkelt biter sig fast. Måste jag välja skulle jag välja att lägga pengarna på t ex ytterligare svenskundervisning, som också kan tas på utgiftssidan, utbyggt matematikundervisning och utbyggt lärlingspaket framför att bygga ut bidragssystemen. Kan jag välja skulle jag hellre välja ett på inkomstsidan också, av det skälet att det inte bara ger en efterfrågestimulans utan också en utbudseffekt. Kom ihåg att a-kasseavgiften på 2,5 miljarder går rätt väl till grupper som har hög konsumtionsbenägenhet, t ex dem med höga

a-kasseavgifter inom hotell- och restaurangbranschen och liknande.

Hade jag bott i USA hade jag känt att argumentet var mycket starkare. Att bygga ut transfereringssystem i en liten, hårt marknadsdriven, stat med flexibla löner och svag arbetsrätt hade jag tyckt varit rätt logiskt, ungefär som Obama har gjort under de här åren. Men Sverige har en väldigt stram arbetsrätt, vi har en rätt oflexibel arbetsmarknad, vi har höga risker för persistens och vi har från början väldigt höga sociala utgifter. Jag kunde ha tyckt att en sådan politik hade varit rimlig i USA eller i Australien, men jag tror inte att den är rimlig i Sverige.

Mårten Palme

Vi tackar Anders Borg och de tre opponenterna för väldigt fina insatser.